
DIE TRANSVAALSE ONTWERP-ORDONNANSIE OOR DIE ONDERWYS.

In 'n Buitengewone Provinsiale Koerant van die Provinsie Transvaal is onder datum 25 Junie 1952 gepubliseer 'n „Ontwerp-Ordonnansie tot samevatting en wysiging van die Wette betreffende die Sentrale Beheer van die Onderwys, die Plaaslike Beheer van Skole, Godsdiensonderrig in Openbare Skole, Taal en die Onderwys, Onderwyspersoneel, Verpligte Onderwys, Toelating van Leerlinge tot Skole, Klasse of Inrigtings, Openbare Onderwys, Private Skole, Onderwys vir Kleurlinge en Asiate en Onderwys vir Naturelle, en om vir sake in verband daarmee voorsiening te maak". Die ellemlange opskrif gee in nadere besonderhede die hoofpunte van die voorgestelde nuwe formulering van die Transvaalse Onderwyswet.

In die verlede is verskillende pogings aangewend om die labirint van die Transvaalse Onderwyswet reguit te stryk, maar elke keer het die pogings misgeloop, meestal as gevolg van politieke verwikkelings. Belangstellendes het al jare aaneen gepleit vir 'n samevatting of konsolidering van alle wysigings in die wetlike reëling van die Transvaalse onderwys. Min mense kan presies op 'n gegewe moment nog direk sê wat die jongste reëlings oor een of ander saak is.

Die moeilikheid lê hierin. Sinds die Smutswet oor die onderwys van 1907 het ons in Transvaal voortdurend van owerheidsweë wysigings van een of ander punt in die Wet gekry. Af en toe is daar pogings aangewend om 'n digesta van die Wet en sy wysigings aan die publiek te verskaf. Die bekendste van die pogings is die „Handboek van Onderwyswette, met Regulasies, Reëls en Instruksies” van die jaar 1929. Vir sover ek weet, is daar sinds 1929 geen sistematiese poging tot samevatting uitgegee nie. Wysigings lê verspreid in offisiële uitgawe, meestal Omsendbriewe, van die Transvaalse Onderwysdepartement. Die Onderwyswet van 1907 moes noodwendig wysigings ondergaan as gevolg van die historiese verloop van die Transvaalse onderwys.

Die nuwe Provinsiale Administrasie het nou hierdie dringende en moeilike werk aangedurf.

Van die verskillende sake vermeld in die lang opskrif van die Ontwerp-Ordonnansie, wil ek hier net 'n paar noem en bespreek.

Hoofstuk II van die Wet van 1907 het gehandel oor 'n „Raad van Onderwys”. Hierdie Raad het nadat dit 'n paar jaar goeie werk gedoen het, van die toneel verdwyn, waarskynlik omdat dit oorbodig geword het. Sinds sy afskaffing in begin 1915 is daar wel af en toe 'n wenk uitgespreek dat daar weer so'n liggaam in die lewe geroep word. In 1951 het die Provinsiale Administrasie 'n Professionele Onderwysraad in die lewe geroep, en nou vind ons in art. 4 van hoofstuk I van die Ontwerp 'n voorstel dat 'n Raad van Advies insake Onderwys ingestel sal word. Die werk van die Raad sal dieselfde wees as van die bestaande Professionele Onderwysraad, nl. om die Direkteur te adviseer oor die stimulering en organisasie van navorsing oor onderwysvraagstukke, die verskaffing van tegniese en professionele voorligting aan skole, die stelselmatige beplanning van hervormings in die leerplan en organisasie van skole en oor alle sake rakende die onderwys wat deur die Direkteur na die Raad verwys word. Dit is sekerlik 'n voorwaartse stap.

In hoofstuk II van die Ontwerp word gehandel oor die Plaaslike Beheer van Skole. In verband met die bestaan en funksies van Skoolrade en Skoolkommissies word geen verandering voorgestel nie. Die be-

langrikste wysiging is die verandering in die stelsel van die verkiesing van die Skoolrade en -kommissies. Dit word voorgestel dat elke Distrik in wyke ingedeel sal word en dat die verkiesing wyksgewyse sal geskied. Dit verseker 'n beter verteenwoordiging van die lede. In die plek van die ondoelmatige posstemming kom nou die bekende stelsel van persoonlike stemming op 'n bepaalde datum en by 'n bepaalde stembus. Die verkiesing sal dus op 'n kleiner skaal presies wees soos die verkiesing vir die Volksraad en die Provinsiale Raad. Die kiesers is stemgeregtigde burgers van die land. By die verkiesing van die Skoolkommissies is die belangrikste wysiging dat albei ouers nou kan stem (art. 48(5))—dit, dink ek, is 'n waardevolle wysiging.

In hoofstuk III word besonderhede gegee oor godsdiensonderrig in Openbare Skole. Die enigste wysiging op die Wet van 1907 is die invoeging van die tyd vir die onderrig: op laer skole minstens twee en op middelbare skole minstens een uur per week. Die ou klousule oor die saak van dogma het so gelui: „zal geen leer of dogma aan enige godsdienstige gemeente of sekte eigen onderwezen worden”. Dit lui nou so: „geen bepaalde leer of dogma wat onderskeidend is van 'n besondere godsdienstige gesindte of sekte, mag in enige openbare skool gedoseer word nie”. Die nuwe klousule het meer woorde maar sy sin bly dieselfde as die van 1907. Onder 'n stelsel van openbare staatskole sal ons van die klousule nie ontslae raak nie. Daarom pleit ons, voorstanders van 'n C.N.O.-beleid vir 'n stelsel van staatsondersteunde skole, want dan kan C.N.-ouers 'n stelsel van skole vir hul kinders kry waarop konfessionele godsdiensonderwys aan hul kinders gegee kan word. Mense met 'n ander oortuiging kan onder vaste voorwaardes, wat vir alle gesindhede dieselfde is, weer 'n stelsel van skole kry waarop hul kinders na hul oortuiging onderrig kan word.

In hoofstuk IV word die wysiging in verband met „Taal en die Onderwys” gegee. Net een nuwe verandering op die bestaande toestand soos na 1945 ingevoer, word hier in vooruitsig gestel. Heeltemal private skole, d.w.s. skole wat geen staatsteun ontvang nie, mag die voertaal na hul eie insigte reël. In openbare skole is die verpligte voertaal die huistaal tot st. 8. Net een punt kan weer benadruk word: geen onderwyser wat na die nuwe Ordonnansie in Transvaalse diens tree, word bevorder tot 'n hoër pos nie, alvorens hy geslaag het in die tweetaligheidstoets.

Hoofstuk V, wat 'n belangrike hoofstuk is, bevat wetlike reëlinsake insake die onderwyspersoneel. Die belangrikste wysiging hier is die instelling van 'n Keurkomitee met die oog op die aanstelling van onderwysers in 'n bepaalde betrekking. Die funksies van die komitee is om

aanbevelings by die Direkteur te doen oor a) die aanstelling van hoofde en onderhoofde en b) die aanstelling van persone in sodanige ander klasse onderwysposte as wat die Administrateur van tyd tot tyd mag bepaal. Onderwysers doen nog aansoek om vakante poste. Die Keurkomitee stel uit die lys van aansoekers 'n kort lys van hoogstens 5 op wat aan die Direkteur voorgelê word. Die lys name deur die Direkteur goedgekeur, word dan aan die Skoolraad tesame met alle aansoeke gestuur. Die Raad en die betrokke Skoolkommissie doen dan 'n aanbeveling by die Direkteur, wat die finale aanstelling doen. Soos in die verlede kan die Direkteur iemand direk in een of ander betrekking benoem. Besonder baie aandag word gegee aan die hele vraagstuk van dissipline oor onderwysers: die regte van die beskuldigde word uitstekend beskerm. Oor die instelling van 'n Keurkomitee is daar nogal verskil van mening. Persoonlik is ek van mening dat dit 'n verbetering is op die huidige praktyk, mits twee sake baie skerp gehandhaaf word: die reg van die onderwyser op bevordering deur aansoek en die reg van die ouers om 'n persoon na hul oortuiging te kry. Die twee kan behoorlik beskerm word. Die beste onderwysers kom nou onder die aandag van die Skoolkommissie, maar ook die volle lys aansoekers. Dit staan 'n onderwyser vry om om enige betrekking waarvoor hy die bevoegdheid besit, aansoek te doen.

In hoofstuk VI word neergelê dat onderwys verpligtend word vir elke blank kind gedurende 'n tydperk wat begin by die aanvang van die skooljaar waarin hy 7 word en strek tot en met die einde van die skooljaar waarin hy 16 word, behalwe in uitsonderlike gevalle. Hierdie hoofstuk bring geen nuwe beginsel nie.. In hoofstuk VIII, art. 100, word bepaal dat laer en middelbare onderwys kosteloos sal wees. Voorstanders van C.N.O. is soos ons almal weet, in beginsel teen kostelose onderwys. Maar, ek dink dat ons vandag die stroom nie meer kan keer nie, al moet ons bly getuig teen die misbruik.

In hoofstuk V, artikels 28 en 29, van die Onderwyswet van 1917 word besonder kort verwys na skole, klasse, en inrigtings vir Kleurlingkinders of Kleurlinge. In die Ontwerp-Ordonnansie word aan die saak van die onderwys aan nie-blankes baie breër aandag gegee. In hoofstuk X, artikels 107, 108 en 109, word onderwys vir Kleurling- en Asiatekinders of -persone in besonderhede gereglementeer, en in hoofstuk XI, artikel 110, volg die bepalings vir die onderwys vir Naturelle. Die hoofbeginsel van die twee hoofstukke is apartheid: nie-blankes mag nie op skole vir blankes gaan nie, Kleurlinge en Asiate word sover moontlik ook geskei, Naturelle word heeltemal van Kleurlinge en Asiate geskei.

Verder word eintlik geen prinsipiële verskil gemaak tussen onderwys aan die verskillende rassegroepe nie.

'n Nuwe saamvattende Ordonnansie moet kom. Hierdie Ontwerp is die begin daarvan. Dit sal onderwyssake opnuut reglementeer en alles bymekaar bring. Die wysigings wat voorgestel word, het absoluut noodsaaklik geword. Met die belangrikste wysigings kan ons ons versoen, behalwe dat ons meen dat 'n stelsel van staatskole nie die beste oplossing van die verskeidenheid van lewenskeuse onder 'n bevolking gee nie.

Die Ontwerp word genoem 'n Ordonnansie en nie 'n Wet nie. 'n Wet kan alleen deur die Parlement gemaak word. Ordonnansies is eintlik niks meer as 'n voortbouing op 'n gegewe wet nie. Die Smutswet van 1907 bly dus nog die Transvaalse Onderwyswet. Die Provinsiale Owerhede kan net ordonnansies en regulasies maak ter aanvulling, wysiging of verklaring van die wet.

J. CHR. COETZEE.
